

30.03.2017

Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії

29 березня 2017 р. на засіданні Президії НАН України віце-президент НАН України академік С. Пирожков виголосив Національну доповідь «Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» ([Національна академія наук України](#)).

У підготовці Національної доповіді¹ взяли участь Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, Інститут соціології НАН України, а також фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Інститут економіко-правових досліджень НАН України, Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва НАН України.

За словами віце-президента НАН України академіка НАН України В. Пирожкова, вибір теми для Національної доповіді зумовлено 25-ю річницею незалежності України. «Це – слушна нагода для осмислення того шляху, що ми вже пройшли. Настав час надати відповідь на питання, які вподобання та цінності сповідує сучасне українське суспільство та який

¹ **Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : нац. доп. / редкол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін. ; Ін-т політ. і етнонаціон. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Київ : НАН України, 2016. – 284 с.**

Колективна праця науковців інститутів Національної академії наук України, присвячена актуальним проблемам суспільно-політичного розвитку в умовах цивілізаційних трансформацій. Авторами на основі сучасних теоретичних концепцій та аналізу політичних практик здійснено дослідження передумов, стану та перспектив реалізації нового етапу цивілізаційного розвитку України в контексті сучасних суспільно-політичних змін, визначено ризики і можливі загрози Українській державі та національній ідентичності.

Виокремлено стратегічні напрями втілення проекту цивілізаційного розвитку України, його законодавчого та політико-управлінського забезпечення, реформування соціокультурної, освітньої та наукової сфер, шляхи активізації політичної участі громадян. Визначено ймовірні наслідки втілення цивілізаційного проекту шляхом зіставлення здобутків і можливих втрат за наслідками реалізації стратегій цивілізаційних змін, вірогідних глобальних викликів цивілізаційному розвитку України.

Книга адресована владній і політичній еліті країни, працівникам сфери державного управління, науковцям, громадським і політичним діячам, усім, хто прагне оцінити сучасний стан та перспективи цивілізаційного поступу нашої країни.

образ майбутнього воно прагне сформувати для наступних поколінь?» – зауважив академік НАН України В. Пирожков.

У сучасному мінливому світі порушується усталений міжнародний порядок, стрімко розвиваються нові технології комунікації, локалізуються економічні та етнокультурні відносини в напрямі становлення цілісної планетарної цивілізації. За таких умов, кожна країна мусить зробити вибір власного шляху розвитку.

Світовий досвід показує, що найбільшого успіху досягають держави, які розвиваються в межах усвідомленого цивілізаційного проекту. Автори доповіді запропонували типологію, що складається з трьох глобальних цивілізаційних світів. Маємо християнський цивілізаційний світ, східний і, нарешті, мусульманський цивілізаційні світи.

Визначення цивілізаційної приналежності України наразі відбувається як вибір між найбільш обговорюваними моделями, а саме: (i) Україна є частиною євроатлантичної цивілізації, (ii) вона є самобутньою державою, (iii) одна її частина належить до євроатлантичної цивілізації, а інша – до євразійської.

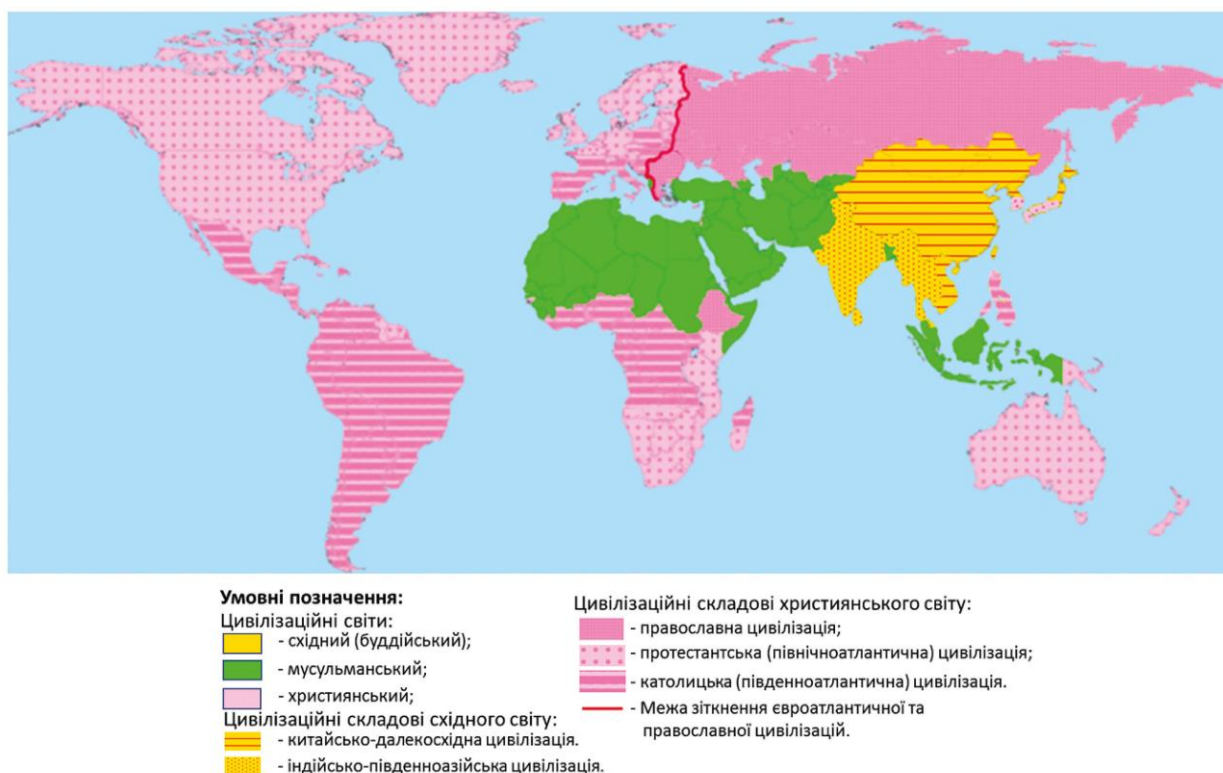

Рис. 1.1. Цивілізаційна типологізація світу

Оскільки Україна не перебуває в епіцентрі жодної цивілізації, вона не може повністю належати до будь-якої з них. Тому в державі ще не вирішена проблема подолання системної кризи цивілізаційної самоідентифікації. І хоча такий стан речей фіксується у багатьох країнах світу, в Україні він відчувається особливо гостро. Слід зауважити, що глибокі соціально-

економічні і політичні трансформації, гібридна війна Російської Федерації на Донбасі та анексія автономної республіки Крим зумовлюють розколотість українського суспільства.

У більшості випадків надання народам спільних цивілізаційних рис відбувалися за рахунок примусу. Так відбувалося розширення просторів християнського та ісламського цивілізаційних світів у часи Середньовіччя. Примусовою також була спроба створення Радянської цивілізації в минулому столітті.

«У ХХІ столітті така примусовість є не тільки неприпустимою, а й неможливою. Цивілізаційні зміни в сучасних країнах повинні відбуватися на основі суспільного діалогу та консенсусу. І це повною мірою стосується України», – зазначив академік НАН України В. Пирожков.

Наразі готовність українців до інтеграції з ЄС навіть на рівні декларації не є однозначним. Хоча частка тих, хто ставиться до такої інтеграції позитивно постійно зростає. У 2016 р. цей показник досяг рівня 48 %. Разом із цим результати останніх досліджень Інституту соціології НАН України вказують на разючі відмінності уявлень громадян в Україні та ЄС про ті ресурси, які потрібні для соціального просування. Вагомість інтелекту у питаннях соціального становища та добробуту оцінюється українцями вдвічі меншою, ніж мешканцями країн Заходу. Замість інтелектуальних можливостей найбільш потужним ресурсом в Україні вважається вміння обходити закони, наявність впливових друзів та заможних родичів.

«Маємо виражену суперечність між декларативними цінностями та справжньою ціннісною орієнтацією, що породжує трагічні наслідки», – наголосив академік НАН України В. Пирожков.

У свою чергу, визначення європейського цивілізаційного вектора пріоритетом стратегічного розвитку надає можливість Україні розраховувати на потужну зовнішню підтримку у розв'язанні невідкладних проблем: формування у суспільстві атмосфери довіри, усунення нерівності громадян у стартових життєвих можливостях, посилення впливу населення на публічну політику.

Отже, цивілізаційний проект України – це проект демократичного, відкритого суспільства, що має на меті гідну самореалізацію людини. Це має бути не просто ідеологічним гаслом, а практикою.

Цивілізаційний проект України передбачає реформування не тільки виробництва і засобів розподілу благ, але й механізмів суспільного життя.

Виходячи з цих загальних положень, реформаторська діяльність має бути спрямована: у галузі політики – на розвиток і зміцнення засад парламентської демократії; у галузі економіки – на боротьбу з бідністю; у

галузі духовної культури – поєднувати опору на традиції з новаторськими досягненнями в усіх сферах життєдіяльності людини.

«Вирішити проблему в повному обсязі, як це запропоновано в Національній доповіді, можливо лише тоді, коли буде консолідовано суспільство. Без цього в нас нічого не вийде. Тому перший крок ми маємо зробити на об'єднання нашого суспільства. А от як це зробити – це завдання влади та науки. Хочу Вас поінформувати, що наступна доповідь установ Секції суспільних і гуманітарних наук буде присвячено саме темі консолідації українського суспільства», – підсумував академік НАН України В. Пирожков.

Ознайомитися з повним текстом доповіді можна за посиланням:
http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Cuvilizacijnyy_vubir_Ukrainu.pdf